

בחירות אמצע הקדנציה בארצות הברית ומשמעותן לישראל ולמזרח התיכון

בריאן ריבס*

דצמבר 2014

א. הקדמה

בחירות אמצע הקדנציה שהתקיימו בארצות הברית ב-4 בנובמבר 2014 הסתיימו בניצחון מוחץ של המפלגה הרפובליקאית. כאשר הקונגרס החדש יתכנס ב-3 בינואר 2015, יהיה לרפובליקאים גם רוב בסנאט שמשמעותו היא שהשנתיים האחרונות של ממשל אובמה יתאפיינו ביריבות בין הרשות המחוקקת לזו המבצעת.

נייר זה יבחן מה מלמדות התוצאות על הלכי הרוח של העם האמריקאי, כולל אלה של הקהילה היהודית בארצות הברית; מה משמעות התוצאות לגבי הבחירות הבאות לנשיאות, שיתקיימו ב-2016; וכיצד עשוי הניצחון הרפובליקאי להשפיע על מדיניות החוץ האמריקאית כלפי ישראל והמזרח התיכון.

המסקנות העיקריות שעולות מניתוח סוגיות אלו הן ש: (1) ההישגים הרפובליקאים אינם משקפים שינוי מהותי בתפיסות האמריקאיות (ובכלל זה, של יהדות ארצות הברית) ביחס למדיניות-החוץ האמריקאית במזרח התיכון; (2) למרות התוצאות, הנשיא אובמה עדיין מחזיק בידיו עוצמה מספקת כדי להמשיך ולקדם את המדיניות המזרח תיכונית שלו; (3) מגמות ההצבעה בבחירות אמצע הקדנציה עדיין מעידות על יתרון צפוי לדמוקרטים בבחירות 2016.

ב. דפוסי הצבעה בבחירות אמצע הקדנציה

סקרי דעת קהל שנערכו בסמוך לבחירות אמצע הקדנציה בחנו מהם הנושאים החשובים ביותר לציבור הבוחרים האמריקאי וניתחו מגמות דמוגרפיות בקרב המצביעים. סקרים אלה לימדו על עמדות הציבור האמריקאי כלפי מדיניות ארצות הברית במזרח התיכון, ועל המידה בה השפיעו סוגיות מזרח-תיכוניות על דפוסי ההצבעה בבחירות. בנוסף, הממצאים סיפקו גם רמזים לגבי הצפוי בבחירות לנשיאות ב-2016.

---

* בריאן ריבס הוא עמית-אורח אמריקאי במכון מיתוים, ועורך את סדרת הפרסומים "[ארצות הברית ואנחנו: עדכון חודשי מושינגטון](#)". ניתן ליצור עמו קשר בדוא"ל: breeves@mitvim.org.il.

1. מגמות דמוגרפיות

שאלה מרכזית בניתוח תוצאות הבחירות היא האם הניצחון הרפובליקאי נבע בעיקר מאי-שביעות הרצון הציבורית מהנשיא ומהמפלגה הדמוקרטית או שמא משיעור ההצבעה וממאפייני המצביעים. כדי לבחון זאת לעומק, יש לבחון את דפוסי ההצבעה ב-2014 בהשוואה לאלו של מערכות בחירות קודמות – הן בחירות אמצע קדנציה והן לנשיאות.

בבחירות אמצע הקדנציה האחרונות עמד שיעור ההצבעה הכללי על 36.4% – הנמוך ביותר [מאז מלחמת העולם השנייה](#). באופן מסורתי, [וכפי שהוכיחו גם הבחירות האחרונות](#), בבחירות אמצע קדנציה שיעורי ההצבעה בקרב קבוצות המזוהות עם המפלגה הדמוקרטית – ובראשן המיעוטים והצעירים – הם נמוכים יותר מאשר בבחירות לנשיאות. כך למשל, שיעור המצביעים הצעירים (עד גיל 30) מקרב [כלל המצביעים בבחירות אמצע קדנציה](#) עמד על 12% ב-2006, 12% ב-2010, ו-13% ב-2014. לעומת זאת, במערכות הבחירות לנשיאות של 2008 ו-2012, עמד שיעור הבוחרים הצעירים על 18% ו-19% בהתאמה. המגמה מתהפכת כאשר בוחרים את דפוסי ההצבעה של בוחרים מעל גיל 65, שנוטים יותר לתמוך ברפובליקאים. כמו במערכות בחירות קודמות,

שיעורי ההצבעה הנמוכים של תומכי המפלגה הדמוקרטית השפיעו על תוצאות בחירות 2014. בבחירות 2016, לעומת זאת, הרפובליקאים יצטרכו להתמודד עם אחוזי הצבעה גבוהים יותר מצד קבוצות אוכלוסייה שמזוהות עם המפלגה הדמוקרטית ושהיוו חדרות מוטיבציה להשפיע על זהות הנשיא הבא. ציבור הבוחרים הלטיני, למשל, הולך וגדל מבחינה דמוגרפית, ובחירות אמצע הקדנציה העידו שהוא [עודנו נוטה לדמוקרטים](#). באשר לסנאט, סיכויי ההצלחה של הרפובליקאים ב-2016 הם אף נמוכים יותר מסיכוייהם בבחירות לנשיאות. ב-2016, [יעמדו לבחירה מחודשת](#) 24 מושבים בסנאט שכיום מאוישים על-ידי רפובליקאים (רבים מהם במדינות שנוטות באופן מסורתי למפלגה הדמוקרטית או שמתנדדות) ורק 10 מושבים שמאוישים על-ידי סנאטורים דמוקרטים. לאור זאת, סביר שהרפובליקאים יאבדו מכוחם בסנאט.

2. סוגיות עיקריות

כצפוי, המהומה התקשורתית שהתנהלה ערב הבחירות סביב דאע"ש, לא שיקפה את מידת ההשפעה של הנושא על ציבור הבוחרים. בימים שלפני הבחירות, [סקר מטעם רשת NBC וה-Wall Street Journal](#) הראה ש-77% מהבוחרים ייחסו חשיבות רבה יותר לנושאי פנים. רק 7% ציינו את דאע"ש כנושא בעל חשיבות עליונה, וזאת על אף סקר של [CNN](#), שממצאיו הראו כי 7 מכל 10 אמריקאים מאמינים שלדאע"ש יש יכולת להוציא לפועל מתקפה כנגד ארצות הברית.

ממצאים דומים עלו ממדגמי הבחירות. כך, למשל, מדגם שערך ה-[Wall Street Journal](#) הראה שבעוד ש-58% מהבוחרים הביעו שביעות רצון מההתנהלות האמריקאית כנגד דאע"ש, רק 13% ציינו את מדיניות-החוץ כנושא בעל חשיבות עליונה בבחירות. הנושאים שצוינו כחשובים יותר היו הכלכלה (45%), ההתנגדות לאובמה (33%), הבריאות (25%) וההגירה הבלתי-חוקית (14%). בנוסף, במדגם של [NBC](#) הביעו 79% מהנשאלים חוסר שביעות רצון מתפקודו של הקונגרס.

3. הקול היהודי-אמריקאי

דפוסי ההצבעה של יהודי ארצות הברית נותרו בבחירות אמצע הקדנציה כפי שהיו בעבר. [בסקר מטעם ארגון ג'יי סטריט](#), שנערך לאחר הבחירות, נמצא שיהודי ארצות הברית נוטים להצביע למתמודדים ליברלים, מחזיקים בעמדות שמאל-מרכז בנוגע לסכסוך הישראלי-פלסטיני ותומכים בהגברת המעורבות האמריקאית למען השגת פתרון שתי המדינות.

לפי סקר זה 69% מציבור הבוחרים היהודי הצביעו ב-2014 בעד מועמדים דמוקרטים באזור הבחירה שלהם, בדומה לשיעור ההצבעה בקרב היהודים בעד אובמה בבחירות 2012. בנוסף הראה הסקר כי 57% מיהודי ארצות הברית מרוצים מתפקודו של אובמה, 13% יותר [מהמוצע הארצי](#) בקרב מצביעי בחירות אמצע הקדנציה.

בהתייחס לסכסוך הישראלי-פלסטיני, 80% ממשיבי הסקר מתנגדים להרחבת מפעל ההתנחלויות ו-76% תומכים בפתרון שתי המדינות לפי מתווה קלינטון. 85% תומכים במעורבות אמריקאית מוגברת על מנת להגיע להסכם קבע, בעוד ש-72% מאמינים שמעורבות שכזו עלולה לעורר חוסר הסכמה מצד ישראלים ופלסטינים כאחד.

[מאמר דעה מטעם ארגון ציוני אמריקה \(ZOA\)](#) בחר לערער על ממצאי סקר ג'יי סטריט בטענה שהפרשנות המיוחסת בסקר למושג "הרחבת מפעל ההתנחלויות" היא מוטעית. במאמר נטען כי רוב המשיבים בסקר שהביעו התנגדות להרחבת מפעל ההתנחלויות, לא התייחסו בכך להרחבה של התנחלויות קיימות.

משיבי סקר ג'יי סטריט נתבקשו לדרג את הנושאים אשר השפיעו ביותר על דפוסי הצבעתם, וכך הם ענו: 40% ציינו את הכלכלה, 31% – בריאות, 20% – תכנית ביטוח הבריאות של אובמה, 17% – טרור וביטחון לאומי, 13% – דאע"ש והמצב בעיראק ובסוריה, ו-8% בלבד – ישראל. 84% הביעו תמיכה בתנאים שהציג ממשל אובמה לאיראן לצורך התקדמות בשיחות הגרעין עמה.

ממצאים אלה עולים בקנה אחד עם נתוני [מדגמי בחירות שנערכו 2012](#), ומצביעים על כך שיש סיכוי גבוה שגם בבחירות 2016 יזכו מועמדים דמוקרטים במרבית קולות היהודים. חיזוק נוסף לכך התקבל מהממצא בסקר ג'יי סטריט, לפיו כ-70% מיהודי ארצות הברית יצביעו ב-2016 לנשיאות עבור הילרי קלינטון, אם זו תתמודד מול ג'ובש (מהזרם המרכזי של המפלגה הרפובליקאית) או ראנד פול (המזוהה עם תנועת מסיבת התה הרפובליקאית).

ג. ההשפעה על ישראל והמזרח התיכון

השלכות הרוב הרפובליקאי החדש בשני בתי הקונגרס על מדיניות ארצות הברית במזרח התיכון ועל יחסיה עם ישראל, יבואו ככל הנראה לידי ביטוי בשלושה נושאי מפתח: שיחות הגרעין עם איראן, המאבק נגד דאע"ש והערוץ הפלסטיני. ההערכה היא שהלחץ שיופעל מכיוון הקונגרס על הנשיא לא יגרום לו ליישר קו עם רצון הרוב הרפובליקאי, אלא דווקא לפעול ביתר נחישות על-מנת להוציא לפועל את תכניותיו.

1. שיחות הגרעין האיראני

מאז שהגיש אובמה לאיראן הצעה לנהל משא ומתן עם המעצמות במטרה למנוע מהרפובליקה האסלאמית להגיע ליכולת ייצור נשק גרעיני, טוענים הרפובליקאים בקונגרס

שאובמה גורם לארצות הברית להצטייר כחלשה. זאת בייחוד לאחר שהממשל השעה סנקציות נגד איראן ב-2013, כמחווה מפייסת, בעוד שהוא מאפשר לצנטריפוגות האיראניות להוסיף ולפעול.

בבחרי קונגרס רפובליקאים חברו לכמה חברי קונגרס דמוקרטים-ניצים וחיפשו יחד דרך לשנות את [הכיוון שהתווה ממשל אובמה בהסכם הביניים עם איראן](#). בהצעת חוק שניסחו – [Iran Nuclear Negotiations Act of 2014](#) – הם דרשו שאובמה יביא כל הסכם סופי עם איראן [לדיון ולהצבעה בסנאט](#).

עוד לפני בחירות אמצע הקדנציה, אובמה התחייב [למנוע מהסנאט אפשרות לחסום הסכם עתידי עם איראן](#) או לדחות אפשרות זאת ככל שניתן. התחייבות זאת הובילה לדיון ציבורי בשאלה האם לאובמה יש בכלל את הסמכויות החוקיות לעשות כן. הסנאטור הארי ריד, אשר כיהן כמנהיג הרוב הדמוקרטי בסנאט טרם בחירות אמצע הקדנציה, חסם את הצעת החוק שהוגשה בנושא האיראני ומנע דיון והצבעה לגביה בסנאט – הצבעה בה צפויה הייתה הצעת החוק לזכות ברוב.

לאחר בחירות אמצע הקדנציה, כל זה עתיד להשתנות. הסנאטור הרפובליקאי מיטש מקונל יתמנה למנהיג הרוב בסנאט. הוא מצופה לעלות מחדש את הצעת החוק באשר למשא ומתן עם איראן, כמו גם הצעת חוק נוספת שמטרתה [הגברת סנקציות על איראן](#). הסנאטור הרפובליקאי לינדזי גרהאם, שגם הוא ימלא תפקיד מפתח בסנאט החל בינואר 2015, איים במהלך כנס של ה-Israeli-American Council שהתקיים בנובמבר 2014 [לטרפד כל עסקה עם איראן](#) שלא תעלה בקנה אחד עם ציפיות הסנאט. לאור הארכת שיחות הגרעין מעבר למועד המקורי שנקבע לסיומן (24 בנובמבר 2014), ישנו סיכוי גבוה לעימות בנושא בין הקונגרס לבין הממשל, החל בינואר הקרוב.

שיחות הגרעין האיראני הן גורם למתיחות בין ישראל לארצות הברית, אם כי לא הגורם היחיד. נתניהו ואובמה לא מסתדרים זה עם זה כבר זמן רב, כפי שבא לידי ביטוי מוחשי [בתקרית הצי'קן שיט](#). ניתן להניח כי נתניהו היה שבע רצון מההישג הרפובליקאי בבחירות אמצע הקדנציה. הרי כבר ב-2012 נחשב נתניהו כמי שתמך במועמדותו לנשיאות של הרפובליקאי מיט רומני. ככל ששיחות הגרעין עם איראן תימשכנה, כך נתניהו וחברי הקונגרס הרפובליקאים עשויים לפעול בשיתוף פעולה גובר, במטרה להציג חזית אחידה ולהקשות על הבית הלבן להתקדם בשיחות.

נתניהו מעוניין בסנקציות אמריקאיות מוגברות על איראן. שאיפה זו תוכל להתממש רק עם אובמה יתקשה למצוא צידוק חוקתי לסיכול מעורבות הקונגרס בנושא האיראני, ואם יחליט להימנע מעימות עם הקונגרס, שם עשויה להיווצר קואליציה בנושא בין רפובליקאים לדמוקרטים-ניצים. במסיבת עיתונאים שכינס הנשיא האמריקאי ב-5 בנובמבר, למחרת בחירות אמצע הקדנציה, הוא הכריז על כוונתו [לקיים דיון עם הקונגרס](#) לפני חתימה על הסכם עתידי עם איראן. אובמה אומנם לא צפוי לקבל את תכתיבי הקונגרס, אך הוא מאותת על רצונו בצמצום המתיחות בעניין.

2. המאבק נגד דאע"ש

בניגוד למחלוקת הניטשת בין אובמה לנתניהו בסוגיה האיראנית, החלטת הנשיא האמריקאי לתקוף את דאע"ש בעיראק ובסוריה עולה בקנה אחד עם תפיסת עולמו של ראש ממשלת ישראל.

בעקבות בחירות אמצע הקדנציה, אובמה עשוי למצוא את עצמו תחת לחץ גובר מצד הסנאט לנקוט גם בפעולה קרקעית נגד דאע"ש. זוהי עמדה בה מצדד [הסנאטור הניצי ג'ון מקיין](#), שעתיד לעמוד בראש ה-Armed Services Committee של הסנאט. בספטמבר 2014, דחה אובמה את [טענת הרפובליקאים](#) כי עליו לקבל את אישור הקונגרס להרחבת המבצע הצבאי נגד דאע"ש. לעומת זאת, במסיבת העיתונאים שקיים ב-5 בנובמבר הוא נשמע מרוכך יותר והצהיר כי יפתח ב"תהליך של הקשבה לחברי הקונגרס". היה זה איתות נוסף לכוונתו לנסות ולנטרל לחצים עתידיים מצד הקונגרס ביחס למדיניות-החוץ האמריקאית אותה הוא מתווה.

היבט במאבק האמריקאי מול דאע"ש שעלול להיות בעייתי לממשלת ישראל הנוכחית הוא חיזוק היחסים בין ארצות הברית לבין המדינות הערביות השותפות בקואליציה נגד דאע"ש. למגינת ליבה של ממשלת ישראל, יחסים אלה עשויים לזכות לתמיכה מצד הדמוקרטים והרפובליקאים ([כולל מקונל](#)) גם יחד. ואולם, ניסיון העבר מראה כי חיזוק היחסים בין ארצות הברית למדינות ערב לא בהכרח מוביל ללחץ אמריקאי גובר על ישראל או להזנחת הטיפול האמריקאי באסלאם הקיצוני.

3. הערוץ הפלסטיני

הנכונות שמביע אובמה לנסות ולעקוף את הקונגרס בנושאים כמו איראן ודאע"ש מהווה אינדיקציה למה שהוא יהיה מוכן לעשות כדי לקדם הסכם שלום ישראלי-פלסטיני. הממשל האמריקאי כבר אותת כי ארצות הברית מתכוונת להציג לצדדים [הצעת פתרון משלו](#).

כפי שנטען [בגיליון נובמבר](#) של [העדכון החודשי של מכון מיתווים מושינגטון](#), תוכן ההצעה האמריקאית צפוי להיות שונה מהותית מעמדות נתניהו לגבי סוגיות הליבה. בנוסף להצגת ההצעה, לרשות ממשל אובמה עומדות מגוון דרכים נוספות להפעלת לחץ על ישראל – התנגדות גוברת להתנחלויות, אי-הטלת וטו במועצת הביטחון שלו האו"ם, ו/או החרפת הביקורת הציבורית כנגד ההנהגה הישראלית. בכל מקרה, נראה שאין בכוונת הממשל האמריקאי להקל על הישראלים ועל הפלסטינים בשנתיים האחרונות של אובמה בתפקיד.

בכל הנוגע לשיקום רצועת עזה, סנאטורים רפובליקאים בכירים [הצהירו בעבר](#) שהם יתנגדו להתחייבות שהעניק מזכיר המדינה ג'ון קרי [להקצות 156 מיליון דולר למאמצי שיקום הרצועה](#) שמתבצעים בחסות אונר"א. אין לצפות לשינוי בעמדה זו מצד הרפובליקאים בעקבות בחירות אמצע הקדנציה. העברת הכספים עתידה להתקל בקשיים במהלך דיוני התקציב בקונגרס.

עימות עתידי נוסף בין אובמה לבין הקונגרס עלול להתפתח סביב השאלה האם ארצות הברית צריכה להגביל את הסיוע הכספי שלה לרשות הפלסטינית כל עוד מכהנת שם ממשלה הזוכה לתמיכת פת"ח והחמאס גם יחד. בית הנבחרים כבר העביר [הצעת חוק המגבילה את הסיוע האמריקאי](#), ובהתחשב בכך שזהו מהלך שממשלת ישראל אינה צפויה להתנגד לו, ניתן לצפות שהצעת חוק דומה תועלה גם בסנאט. סך הכול, הצעות החוק הללו מנסות להקפיא סיוע אמריקאי לפלסטינים בהיקף של [כ-70 מיליון דולר](#).

לסיכום, בעוד הניצחון הרפובליקאי בבחירות אמצע הקדנציה נתפס כניצחון לממשלת ישראל, וכהתפתחות שעלולה להביא להחלשת הרשות הפלסטינית, ממשל אובמה צפוי להוסיף ולנסות לחדש את תהליך השלום, גם במחיר של מחלוקת עם הקונגרס ועם ממשלת ישראל.

ד. מסקנות

מדיניות-חוץ היא סוגיה בעלת חשיבות שולית בלבד עבור ציבור הבוחרים האמריקאי, כולל עבור קהילה היהודית. הניצחון הרפובליקאי בבחירות אמצע הקדנציה לא נבע רק מאי-שביעות רצון בציבור כלפי המפלגה הדמוקרטית וכלפי מדיניות-החוץ של אובמה,¹ אלא גם מאחוז הצבעה נמוך, ואופייני לבחירות אמצע קדנציה, של מגזרים התומכים באופן מסורתי בדמוקרטים. אחוזי ההצבעה הגבוהים יותר שצפויים בבחירות 2016 יוכלו לאפשר לדמוקרטים להשיג מחדש רוב בסנאט ולזכות שוב בנשיאות.

באשר לציבור הבוחרים היהודי בארצות הברית, בחירות אמצע הקדנציה הוכיחו פעם נוספת את נאמנותם להשקפות ליברליות ביחס לסוגיות פנים וחוץ. ואולם, אין כל ודאות שנושאים הקשורים לישראל ולמזרח התיכון יהפכו למרכזיים יותר בסדר העדיפויות של ציבור בוחרים זה. ממצאי הסקר של ג'יי סטריט מראים שעמדות הארגון עולות בקנה אחד עם עמדות רוב יהודי ארצות הברית, וזאת בניגוד לעמדות איפא"ק שמתואמות עם אלו של ממשלת ישראל ולעמדות של קבוצות ימין אמריקאיות שמצדדות בהרחבת התנחלויות ושמתנגדות לתהליך השלום. לכן, יש לעקוב בעניין אחר המשך התפתחותה של תנועה ציונית וליברלית בקרב יהודי ארצות הברית, שהנראות וההשפעה שלה במרחב הציבורי האמריקאי נמצאות במגמת עלייה.

ישנן ספקולציות רבות לגבי האופן בו יתפקד הנשיא הדמוקרטי אל מול הקונגרס ה לעומתי הנשלט על-ידי הרפובליקאים. סביר להניח שהלחץ שיפעילו הרפובליקאים על הממשל לאמץ עמדות ניציות יותר ביחס לאיראן, דאע"ש והפלסטינים ייתן את אותותיו. עם זאת, לא ברור מה תהיה אופייה של השפעה זאת – האם היא תביא את אובמה לשנות את מדיניותו, או שמא היא תעודד אותו לחפש ערוצים עוקפי-קונגרס למימוש מדיניותו ולנסות לצבור הישגי מדיניות-חוץ רבים ככל הניתן ביתרת כהונתו.

לכל כיוון אליו תפנה מדיניות-החוץ האמריקאית בתקופה הקרובה, ניתן להניח שנראה שיתוף פעולה גובר בין ממשלת ישראל הנוכחית לבין הקונגרס הרפובליקאי, לעיתים מאחורי גבו של אובמה. כל עוד נתניהו ואובמה מוסיפים להנהיג את מדינותיהם, המתוחות ביחסי ישראל-ארצות הברית צפויה להימשך.

¹ למרות הביקורת על מדיניות-החוץ של אובמה ולמרות הרצון בצמצום המעורבות הצבאית האמריקאית בעולם, הסקרים שנערכו סביב בחירות אמצע הקדנציה הראו דווקא על תמיכה במבצע שמוביל ממשל אובמה נגד דאע"ש.